

**ШЕСТИДЕСЕТ ГОДИНИ ПРЕПОДАВАНЕ НА НОВА
И СЪВРЕМЕННА БЪЛГАРСКА ИСТОРИЯ
ВЪВ ВТУ „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“
И ЧЕТИРИДЕСЕТ ГОДИНИ
КАТЕДРА „НОВА И НАЙ-НОВА ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРИЯ“**

*Лора Дончева,
Анка Игнатова*

*SIXTY YEARS OF TEACHING MODERN AND CONTEMPORARY
BULGARIAN HISTORY AT VELIKO TARNOVO UNIVERSITY
„ST. CYRIL AND ST. METHODIUS“ AND FORTY YEARS
OF THE DEPARTMENT OF MODERN AND CONTEMPORARY
BULGARIAN HISTORY*

*Lora Doncheva,
Anka Ignatova*

Abstract: *The article traces the processes related to the development of the staff that provides the teaching of modern and contemporary Bulgarian history at St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo from its establishment to the present day. The presentation addresses the issues related to the creation and functioning of the Department of Modern and Contemporary Bulgarian History, the implementation of educational and research activities, as well as the leadership of student scientific initiatives by the department members.*

Keywords: *Department of Modern and Contemporary Bulgarian History, lecturers, educational activities, research activities, student circles.*

*„...не може да бъде добър преподавател онзи,
който не се изявява като утвърждаващ се
добър научен работник. Най-интересни и
с най-голям възпитателен и научен ефект
са знанията, които преподавателите
преподават на основата на свои, собствени
научни дирения.“*

Из Отчет за дейността на катедра
„Нова и най-нова история“
(октомври 1972 – юли 1976 г.)

В началото на 60-те години на XX в. в старопрестолния град Велико Търново се поставя началото на нов център на образованието и науката в България. Тържественото откриване на Висшия педагогически институт (ВПИ) „Братя Кирил и Методий“ е на 15 септември 1963 г.¹. Неговото успешно развитие през годините го нарежда сред водещите в сферата на висшето образование институции. Събраните и публикувани спомени на първостроителите на университета разкриват предизвикателствата и трудностите, ентузиазма и отдадеността, съпътстващи укрепването на авторитета и популяризирането на Търновската алма-матер сред широката общественост и научните среди в страната. Не са малко и публикации, посветени на различни аспекти от многостранната дейност на Университета².

Целта на представената публикация е да фокусира вниманието върху преподаването на Нова и съвременна история на България във ВТУ и развитието на катедра „Нова и най-нова история на България“ от създаването на Университета до наши дни. Частична информация по темата има в „История на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, както и в издадената през 2013 г. „История на Историческия факултет“ [Калчев, К. 2013]³, които са използвани при подготовката на настоящия текст. В основата на изложението обаче са съхраняваните в Държавен архив (ДА) – В. Търново документи във фонда на ВТУ (протоколи от заседанията на катедрата, на Факултетския съвет на Историческия факултет (ИФ) и на Академическия съвет (АС), отчетни доклади и др.).

¹ С Указ № 586 на Държавния съвет на НРБ от 13 октомври 1971 г. е преобразуван в университет – Великотърновски университет (ВТУ) „Кирил и Методий“.

² Преди всичко трябва да се посочи написаната от Петко Ст. Петков „История на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ [Петков, П. 2003]. Интерес представлява посветената на 45-годишнината на Университета книга на Георги Шопов „История на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ в снимки и документи 1963 – 2008 г.“ [Шопов, Г. 2008, В. Търново: [Фабер], 2008]. По повод 50-годишнината от създаването на ВТУ са подготвени и издадени истории на отделните факултети. Налице са био-библиографски справочници, съдържащи данни за преподавателите и техните публикации [Професорите на..., 2003; Професорите на..., 2009; Преподавателите на..., 2013 и др.].

³ Информация за отделни преподаватели от катедрата се съдържа в публикувани био-библиографии [Тодоров, П. 2000; Стоянов, Ив. 2009], както и в сборниците, посветени на уважавани колеги от катедрата [България и българите..., 2018; България и българите в ново..., 2019; Годишник на Историческия факултет..., 2019; Годишник на Историческия факултет..., 2020].

60-те години на XX в. – полагане на основите на историческото образование във ВПИ „Братя Кирил и Методий“

През първите години като основен за новата образователна институция се очертава въпросът за попълване на щата с необходимите за нормалното протичане на учебния процес преподаватели. При създаването на висшето училище съществува една обща катедра „История“. В книгата за промените в личния състав на служителите във ВПИ (започната на 1 януари 1963 г.) са отбелязани имената на трима историци – проф. Александър Бурмов и асистентите Маргарита Тачева и Янка Николова. Към 1 ноември 1964 г. в списъчния състав на лицата със завършено висше образование във ВПИ освен споменатите преподаватели са включени асистент Христо Коларов и Вълчо Вълков, преподавател по археология и музейно дело [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 1, а.е. 32, л. 18]. В списъка на преподавателите от 1 юни 1965 г. се уточняват основните дисциплини, водени от членовете на катедра „История“: проф. Ал. Бурмов – Българска история; доц. Петър Горанов – Нова българска история; ас. Янка Николова – Археология; ас. Маргарита Тачева – История на Стария свят; ас. Христо Коларов – Средновековна обща история [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 1, а.е. 32, л. 21].

В таблица за броя на научно-преподавателските кадри в катедра „История“ при ВПИ „Братя Кирил и Методий“ към 15 март 1967 г. е посочено, че необходимият брой преподаватели съгласно държавните изисквания трябва да бъде 23, от които 8 професори и доценти, 15 главни асистенти, старши асистенти и асистенти. Наличните преподавателски кадри по щата за 1967 г. без съвместителите обаче са общо 13 (1 професор, 1 доцент, 2 старши асистенти, 9 асистенти, 4 – работят по кандидатски дисертации), а хоноруваните преподаватели към катедрата са 12 [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 1, а.е. 32, л. 53].

Един от първите преподаватели по българска история е доц. П. Горанов. През 1965 г., след близо 10 години преподавателска и научна работа във Висшия финансово-стопански институт „Димитър Ценов“ в гр. Свищов, той окончателно свързва професионалната си съдба с новосъздадения във В. Търново ВПИ „Братя Кирил и Методий“. Няма да бъде нито невярно, нито пресилено, ако заявим, че доц. П. Горанов има определени заслуги за укрепването на Търновската алма-матер като дългогодишен заместник-ректор (1965 – 1976; 1989– 1997 г.). Със сигурност трябва да подчертаем и приноса му за развитието на едно от основните структурни звена на обособения след 1968 г. Исторически факултет – катедра „Нова и най-нова история“. Доц. Горанов поема ръководството първо на катедра „История“ (1965 – 1968 г.), след това на създадената катедра „Нова и

най-нова история“, а след разделянето ѝ през 1984 г. и на катедра „Нова и най-нова история на България“ (1985 – 1989 г.).

Как изглежда ситуацията в катедра „История“ през погледа на нейния ръководител доц. Горанов? В подготовения от него на 1 октомври 1966 г. отчет се посочва, че учебната 1965 – 1966 година започва с един редовен доцент и трима редовни асистенти. Поради голямата натовареност се налага привличането на „множество хонорувани преподаватели“: един професор, трима доценти, двама старши научни сътрудници, един преподавател и двама старши асистенти. В резултат на проведени конкурси са назначени още 4 редовни асистенти. Заключението на доц. Горанов е, че „Все още щатът не е попълнен“ и през отчетния период „се постави фактически началото на редовния организационен живот на катедрата“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 2, а.е. 76, л. 1–2].

През втората половина на 60-те години двама знакови за нашата катедра преподаватели по История на България избират новото висше учебно заведение, за да разгърнат възможностите си в сферата на историческото образование и наука. През 1966 г. започва работа във ВПИ „Братя Кирил и Методий“ Георги Плетньов, а една година по-късно (1967 г.) – и Петър Тодоров. Доц. Г. Плетньов (от 1981 г.) се утвърждава като специалист в областта на историята на Българското възрождение, а проф. П. Тодоров (от 1993 г.) се реализира като титуляр на учебната дисциплина „Историография“ и задълбочен изследовател в областта на новата българска история. Във времето двамата се изграждат като преподаватели, уважавани както от академичната общност, така и от студентите във факултета. Доц. Г. Плетньов и проф. П. Тодоров оставят следа в историята на катедрата, факултета и университета и с отговорността, която проявяват при заемане на различни ръководни позиции: доц. Г. Плетньов като заместник-декан (1976 – 1983 г.) и декан на Историческия факултет (1983 – 1989 г.), впоследствие и ръководител на катедра „Нова и най-нова история на България“ (1989 – 1994 г.); проф. П. Тодоров като заместник-декан (1976 – 1977 г.) и декан (1978 – 1983 г.) на ИФ, по-късно – и заместник-ректор на ВТУ (1995 – 1999 г.).

Обучението на студентите от специалност „История“ се провежда на основата на първите изработени и утвърдени учебни планове, в които намира своето място и преподаването на Нова и най-нова история на България. В одобрения от Министерството на народната просвета (МНП) на 29 юли 1963 г. временен учебен план за специалност „История“ са предвидени следните дисциплини: Нова българска история (7 семестър; общо 120 часа, от които 90 – лекции и 30 – упражнения); История на НРБ (с Конституция на НРБ: 8 семестър – 60 часа, от които 45 лекции и 15 – упражнения); Българска историография (6 семестър – 60 часа лекции).

Общо са посочени „Спецкурсове по дисциплините на специалността“ (7 семестър – 30 часа лекции) [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 1, а.е. 7, л. 3].

В учебния план за специалност „История“, одобрен от МНП на 17 август 1964 г., са направени промени по отношение на хорариума на дисциплините по Нова и най-нова история на България, и семестъра, в който ще бъдат изучавани от студентите: Нова българска история (6 семестър; общо 140 часа, от които 84 – лекции и 56 – упражнения); История на НРБ (с Конституция на НРБ: 7 семестър; 42 часа, от които 28 лекции и 14 – упражнения); Българска историография (8 семестър – 56 часа лекции) [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 1, а.е. 7, л. 6, 21].

По същото време са разработени и одобрени от МНП учебни планове за специалностите „Руски език и история с трета специалност – по избор“ (одобрен на 18 август 1964 г.) и „Български език и история“. За тези планове, които предвиждат обучението да бъде по формулата 3 години редовно и 2 години задочно, е посочено в графата „висше учебно заведение“, че се отнасят за „Софийски университет „Климент Охридски“ – филиал Хасково, и Висш педагогически институт – Търново“. В етапа на редовното обучение се изучава учебната дисциплина „История на България и Конституция на НРБ“ (120 часа (60+60), 5 семестър), а през втората фаза (задочното обучение) за специалност „Руски език и история с трета специалност – по избор“ е предвидена дисциплината „Българска история (част I, II и III)“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 1, а.е. 7, л. 23]. В плана за специалност „Български език и история“ наименованието на дисциплината е „История на България (част I, II и III)“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 1, а.е. 7, л. 25]. В двата плана обаче не е посочен техният хорариум.

Повече конкретност в наименованието на дисциплината, изучавана в тази наложила се форма на обучение, има в учебния план на специалност „Българска филология и история (I отдел)“ от 1966 г., според който завършващите получават квалификация „Учител по български език и история“ (срок на обучение – 3+2 години). В него присъства дисциплината „История на България (средновековна, нова и най-нова)“, изучавана в 3, 4 и 6 семестър, с общ хорариум 340 часа, от които 192 лекции и 148 упражнения [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 1, а.е. 8, л. 1]⁴. В учебния план за

⁴ В Забележка към учебния план е записано: „След завършване на 6 семестър студентите следват още 2 години задочно по една от специалностите, които са изучавали през време на тригодишния курс на обучение – редовен. Тази специалност им се зачита за първа специалност. Специалността, която са изучавали само през време на редовния курс, им се зачита за втора“. Същото е при спец. „Руска филология и история, физическо или трудово“ (само за ВПИ „Братя Кирил и Методий“ – В. Търново, филиал, III отдел; придобита квалификация: учител по руски и история)“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 1, а.е. 7, л. 30].

специалност „История“ (задочно обучение) от 1967 г. е включена учебната дисциплина „История на България (средновековна, нова и най-нова)“, изучавана в 3, 4 и [6] семестър; 102 часа (96 – лекции, 16 – упражнения), както и факултативната дисциплина „Архивистика“ (6 семестър, 20 часа). В раздел „Дисциплини по специалността“ са предвидени „Спецкурсове или спецсеминари по една от основните дисциплини на специалността (по избор)“ (30 часа лекции; 15 часа – 9 семестър; 15 часа – 10 семестър) [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 1, а.е. 8, л. 18].

В края на 60-те години стремежът за пълноценно обучение в специалност „История“ обосновава и идеята да се въведе изучаването на дисциплината „Увод в историята“ в първи курс. Нейното включване в учебния план се аргументира с необходимостта „да запознае студентите с целите и методите на историческата наука, с помощните исторически дисциплини и [тяхната] роля и принос в разкриване на историческите процеси, с методиката на историческите изследвания, съхраняване на историческите паметници и други проблеми“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 2, а.е. 59, л. 42]. Учебните планове от 60-те години са свидетелство за безспорния стремеж да се осигури на студентите пълноценно обучение по Нова и най-нова история на България, като през следващите години продължава тяхното усъвършенстване с оглед променящите се изисквания към обучението по история в сферата на висшето образование.

През първите години се наблюдава тенденцията за оптимално натоварване на щатните преподаватели, за да се осигури преподаването на предвидените учебни дисциплини в областта на българската история. Така през есента на 1968 г. Академическият съвет приема предложението на катедра „История“ ас. Г. Плетньов и ас. П. Тодоров да четат лекции по Най-нова история на България пред студентите от различни специалности и форми на обучение, а ас. П. Тодоров – и лекции по История на Българското възраждане пред студентите от трети курс, втора специалност (задочно обучение) [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 1, а.е. 6, л. 33]. Въпреки полаганите усилия все пак се налага вземането на хонорувани преподаватели по Нова и най-нова история на България, какъвто е случаят с приличането на Тодор Евтимов от Централния военен архив [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 1, а.е. 6, л. 19].

Младите преподаватели историци са изправени пред предизвикателството да изпълняват успешно ангажиментите си по провеждане на учебния процес и същевременно да разгърнат своите възможности като изследователи. В „Обзорен доклад за научноизследователската работа на преподавателите при факултет „История“ (1968 г.) се дава обща оценка за тяхната научна дейност. Отбелязва се, че „липсата на достатъчна комплексност в научната тематика“ се дължи на обстоятелството, че „основната част от катедрените членове са млади асистенти, които правят

първите си стъпки в научноизследователското дирене“. Въпреки допуснатите слабости, характерни за началния етап на изграждането им като изследователи, всички преподаватели от катедрата са „горяли с проблемите на научното дирене“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 2, а.е. 63, л. 3–6].

До края на 60-те години се полагат основите и на организираната студентска научна дейност. В отчета за дейността на катедрата от есента на 1966 г. е посочено, че под ръководството на доц. П. Горанов и ас. Г. Плетнъов студентската секция към местното историческо дружество организира и провежда научна сесия на тема „90-годишнината на Априлското въстание“, на която са изнесени 5 доклада и са проведени „оживени разисквания“. Ас. Г. Плетнъов организира учебна екскурзия по стъпките на априлци по време на тържествата в различни населени места (Копливщица, Панагюрище), в която се включват 30 студенти историци. Друга група студенти участва в тържествата, проведени в Дряновския манастир [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 2, а.е. 76, л. 13]. Под ръководството на доц. П. Горанов се провежда и учебна практика на група от 11 студенти от трети курс, специалност „История“, в Окръжен държавен архив – В. Търново [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 2, а.е. 76, л. 14].

Кръжокът по Нова и най-нова история на България с ръководител доц. П. Горанов работи през учебната 1968 – 1969 г. по темата за борбата против фашизма и победата на социалистическата революция в България, като организира и научна сесия, посветена на 25-ата годишнина от събитията на 9 септември 1944 г. На националния преглед на студентската научна самодейност два от трите доклада, подготвени от студентите, са наградени. През следващата учебна година дейността на кръжока преминава под знака на 100-годишнината от рождението на Ленин, като същевременно студентите извършват събирателска работа по темата „Младежките движения във Великотърновско“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 2, а.е. 59, л. 25].

Преподавателите по Нова и най-нова българска история и тяхната дейност през 70-те години на XX век

Две са важните събития през 1968 г. с пряко отношение към организиране дейността на историческата академична общност. Първото от тях е свързано с обособяването през пролетта на две исторически катедри – „Стара и средновековна история“ и „Нова и най-нова история“. Второто се отнася до създаването на два факултета – Исторически и Филологически, във ВПИ съгласно Разпореждане на МС № 374/ 30 септември 1968 г.

Катедра „Нова и най-нова история“ обединява преподавателите по българска и обща история в Ново и най-ново време. През 1972 г. в нея има

6 щатни и 2 хонорувани преподаватели, които според оценката на катедреното ръководство са „крайно недостатъчни за реализиране на новите изисквания към учебно-възпитателния и научноизследователския процеси“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 291, л. 1]. В резултат на успешно водената кадрова политика към 1976 г. съставът ѝ нараства на 18 души, от които 15 са щатни. През 70-те години в катедрата постъпват като асистенти в областта на общата история Косьо Пенчиков (1974 г.), Радослав Мишев (1974 г.), Нина Яникова (1975 г.), Йордан Митев (1976 г.), Мариана Йовевска (1976 г.)⁵.

По това време укрепва и колегиумът по Нова и най-нова история на България. Новата вълна от асистенти, спечелили обявени конкурси, включва Людмил Спасов (1974 г.), Иван Стоянов (1975 г.), Димитър Саздов (1975 г.) и Минчо Минчев (1975 г.). За разлика от първите преподаватели по българска история, новопостъпилите млади асистенти са завършили висшето си образование във ВТУ.

Въпросите, свързани с научното израстване на преподавателския състав, имат основно място в катедрената дейност. През 1974 г. се взема решение за обявяване на конкурси за професор по Нова и най-нова история на България и професор по Нова и най-нова обща история [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 2, а.е. 120, л. 4, 18, 27]. През декември същата година във връзка с писмо на ректора проф. Ст. Георгиев за обявяване на аспирантури за периода 1975 – 1980 г. катедрата предлага да бъдат обявени следните: по Най-нова история на България (период на социализма) през 1976 г.; по Нова история на България – 1977 г.; по Историография на България – 1977 г., както и по другите дисциплини, водени от нейни преподаватели [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 2, а.е. 120, л. 36]. През януари 1975 г. се решава да бъде обявен конкурс и за доцент по Нова и най-нова история на България [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 2, а.е. 120 л. 40].

Проявявайки отговорност, ентузиазъм и амбиция, младите асистенти по българска история се реализират като добри преподаватели и успешни изследователи. През 80-те години всички получават научната степен „кандидат на историческите науки“ и са избрани за доценти. Двама от тях се ангажират с решаването на важни за академичната общност въпроси на университетско и факултетско ниво. Доц. Ив. Стоянов е заместник-декан на ИФ (1989 – 1991 г.) и заместник-ректор на ВТУ (1991 – 1993 г.). Той е първият Ректор, възпитаник на Университета (1995 – 1999 г.). Доц. М. Минчев е заместник-декан на ИФ (1985 – 1988 г.), заместник-ректор на ВТУ (1989 – 1991 г.), ръководител е на катедра „Нова и най-нова история на България (1995 – 1999 г.) и декан на ИФ (1999 – 2007 г.). Доц. Л. Спасов,

⁵ Доц. Емануил Емануилов започва работа като асистент през 1965 г., а проф. Христо Глушков – през 1968 г.

който е заместник-декан на ИФ (1983 – 1987 г.), и доц. Д. Саздов са част от преподавателския състав на катедрата до 1987 г., след което техният академичен път продължава в други образователни и научни институции.

Сред приоритетните дейности на катедрената общност през разглеждания период са въпросите, свързани с оптимизиране на учебния процес чрез: планиране на работата в катедрата; подобряване на методическата подготовка на семинарните занятия (колективни и индивидуални посещения на провеждани от асистентите упражнения, както и обсъждане на тяхната цялостна дейност); изработване и представяне в катедрата на програми по нова и най-нова обща история и история на България; организиране и ръководство на кръжоците като форма на научната студентска дейност.

В отчетен доклад за работата на катедра „Нова и най-нова история“ през учебната 1974 – 1975 г. се отбелязва, че са положени големи усилия за усъвършенстване на учебните планове и разработване на учебните програми, както и подобряване на лекционните курсове и семинарните занятия: доц. Горанов е подготвил нов курс по проблемите на външната политика на България; предстои разработването на нов лекционен курс по учебните дисциплини: „Българска историография“ (пролетен семестър на учебната 1975/76 г. с титуляр гл. ас. П. Тодоров); „История на България при социализма“ (есенен семестър на учебната 1976/77 г.). В същия доклад се посочва, че през годината са избрани двама асистенти по История на България и предстои обявяването на конкурс за още един асистент по същата научна специалност [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 2, а.е. 78, л. 3].

На катедрено заседание, проведено на 1 юли 1975 г., се приемат учебни програми по Нова българска история и История на България през епохата на социализма. Относно втората доц. Горанов посочва, че е разделена на три големи теми, всяка от които е със съответните подтеми. Той подчертава: „Съзнателно е изчистена историята на БКП, тъй като тя е предмет на друга дисциплина“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 2, а.е. 120, л. 59].

През разглеждания период поради часовата натовареност на преподавателите се прибегва до привличането на хонорувани преподаватели по Нова и най-нова история на България. С докладна записка на доц. П. Горанов, ръководител на катедра „Нова и най-нова история“, от 12 септември 1975 г. се предлага за хоноруван преподавател по Нова българска история н.с. кин Методи Петров от Института за история при БАН [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 2, а.е. 133, л.18]. Той чете известно време лекции по История на България през капитализма, след това – лекции по История на България през социализма. М. Петров преподава и дисциплината „Въведение в историята“ в края на 70-те години. При обсъждането на подготовения от него учебник по тази дисциплина на съвместно засе-

дание на катедрите „Нова и най-нова история“ и „Стара и средновековна история“, проведено на 18 май 1979 г., обаче се взема решение „учебникът да бъде преработен в духа на направените критични бележки“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 347, л. 124–126].

През януари 1975 г. с оглед осигуряване на учебния процес по История на Българското възраждане (ръководство на упражнения) през втория семестър на учебната 1974/75 г., се решава да бъдат назначени следните хонорувани преподаватели със съответната седмична заетост: Мариана Стефанова Ничева – 6 часа; Васил Чанев – 10 часа; Атанас Писарев – 10 часа. През февруари се предлага на АС избирането и на Иванка Кожухарова (10 часа седмично – История на Българското възраждане) [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 2, а.е. 120, л. 41, 44]. Ст.н.с. Елена Стателова води спецкурс „Външната политика на България 1879 – 1944 г.“ от 1978 до 1980 г. [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 291, л. 13].

През разглеждания период преподавателският състав на катедрата разгръща интензивна научноизследователска дейност. През първата половина на 70-те години се очертава тенденция към разработване на колективни комплексни теми⁶ като „Международно положение и външна политика на България 1944–1948 г.“ (сред участниците са доц. Горанов, доц. Тодоров, гл. ас. Емануилов, ас. Пенчиков, гл. ас. Глушков и др.). Обсъжда се и създаването на работна група по комплексната тема „Българо-съветски отношения“, която според катедрената общност може да прерасне в научна лаборатория, като се привлекат и автори от други катедри и факултети. Ангажирането с тази тема се осмисля като достигане на „един сравнително по-висок етап в научното развитие и възможности на нейните членове“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 291, л. 9].

Действително в отчета за научноизследователската работа през 1977 г. е отбелязано, че в катедрата е създадена комплексна група, която да изследва българо-руските и българо-съветските отношения, като се подчертава, че тя обединява по-голямата част от преподавателския състав [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 277, л. 1]. В следващия годишен отчет обаче се посочва, че изпълнението на задачите по комплексната тема „се затруднява по обективни причини – вече 2 години се забавя утвърждаването на темата, което не дава възможност за ползване на командировки и средства“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 277, л. 3].

⁶ Със Заповед № 67 от 5 юли 1975 г. на председателя на Комитета за наука, технически прогрес и висше образование (Дирекция „Наука“) е разрешено на ВТУ „Кирил и Методий“ да образува „Научноизследователски сектор“ (НИС) [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 367, л. 1]. Задачите, които стоят пред него, са свързани с организирането и ръководството на цялостната научноизследователска дейност в Университета във взаимодействие с БАН, различни висши училища и други научни организации.

Преподавателите от катедрата участват в различни научни инициативи, сред които: разработват теми за сборника „100 години от Руско-турската освободителна война“ и за научната сесия, посветена на това важно събитие; доц. Тодоров е сред историците, ангажирани с написването на „История на Добруджа“; доц. Горанов е включен в авторски колективи, единият от които работи по том 8. от многотомната история на България, а другият – по темата „История на революционното работническо движение в Ловешки окръг“ и др. [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 291, л. 10].

През втората половина на 70-те години са издадени и необходими за учебния процес помагала: Сборник от статии по историография, съставен от доц. Тодоров; Сборник от материали за идеологията на революционерите демократи от Българското възраждане, подготвен от гл. ас. Г. Плетнъов⁷. Доц. П. Горанов, гл. ас. Л. Спасов, ст. ас. Ив. Стоянов и ст. ас. Д. Саздов извършват събирателска работа по написването на „Христоматия по история на България през периода на социализма“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 291, л. 18], която излиза от печат през 1981 г.

През първата половина на 70-те години (1972 – 1976 г.) ръководството на научната студентска дейност продължава да бъде във фокуса на вниманието на преподавателите. Към катедрата функционира кръжок по Нова и най-нова история, който, въпреки че се занимава главно с проблеми по темата „Търново през Възраждането“, се включва активно и в разработването на въпроси във връзка с честването на исторически дати и събития (научни сесии и национални конкурси) [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 291, л. 10].

През ноември 1973 г. ръководството на кръжока по Нова и най-нова история на България, което до този момент е поверено на доц. П. Горанов, е поето от гл. ас. Г. Плетнъов (смяна, наложена от голямата натовареност на доц. Горанов) [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 2, а.е. 120, л. 12]. В началото на юли 1975 г. гл. ас. Г. Плетнъов докладва за започване на летните бригади със студентите от кръжока по История на България и групите за превод, като уточнява, че студентите от кръжока ще работят по определен план, който включва теми за Априлското въстание (1876 г.) и Руско-турската освободителна война (във връзка с предстоящите чествания на 100-годишнините от двете събития). Част от групите за превод ще превеждат материали по посочените теми, като тяхната работа започва на 7 юли 1975 г. [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 2, а.е. 120, л. 59].

⁷ По този начин са посочени заглавията на учебните помагала в цитирания документ. Направената библиографска справка сочи, че през 1978 г. гл. ас. Г. Плетнъов е съставител на публикуваните „Материали за семинарни занятия по история на Българското възраждане“ (В. Търново: ВТУ „Кирил и Методий“, 1978. –121 с.). През 1979 г. доц. П. Тодоров издава „Материали по българска историография“ (В. Търново: ВТУ „Кирил и Методий“, 1979. –215 с.).

Запазените архивни документи свидетелстват, че през 1977 – 1978 г. към катедрата съществуват три кръжока – по История на България през Възраждането (ръководител гл. ас. Г. Плетнъов и зам.-ръководител ст. ас. Л. Спасов), по История на България през капитализма (с ръководител доц. П. Горанов и зам.-ръководител ас. Д. Саздов) и по Нова и най-нова обща история (с ръководител гл. ас. Е. Емануилов). Преподавателите от катедрата осмислят кръжочната дейност като важна за изграждане на изследователски умения у талантливите студенти. Те открито назовават причините, затрудняващи функционирането на кръжоците: „Средствата за лятна практика не бяха отпуснати, студентите кръжочници не бяха освободени от лятна бригада, събирателската работа в централните архивохранилища не можа да се осъществи“. Становището на катедреното ръководство е, че „съществуването на кръжоци в катедрите, без да им се осигуряват лятна практика и средства за командировки в София е проблематично“. Сблъскването с посочените проблеми е в основата на прекратяването на тяхната дейност [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 347, л. 115–116].

Създаване и дейност на катедра „Нова и най-нова история на България“ през 80-те години на XX век

През 80-те години на XX в. отново са направени структурни промени в Историческия факултет на Великотърновския университет. В началото на десетилетието катедра „Нова и най-нова история“ наброява 15 преподаватели и един специалист историк. От тях 8 преподават Нова и най-нова обща история, История на балканските народи и История на СССР, а преподавателите по Нова и най-нова история на България са 7. Запазените в Държавния архив във В. Търново документи свидетелстват за обсъждане на идеята за разделянето на катедрата още в началото на 80-те години⁸. На проведеното на 3 юни 1983 г. общо събрание на факултета по повод изтичане на мандата 1979 – 1983 г. ръководителят на катедра „Нова и най-нова история“ доц. П. Горанов заявява: „...предлагам нашата катедра да се раздели. В това положение се затруднява работата“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 133, л. 43]. В протокола от заседанието на Факултетския съвет на ИФ, проведено на 14 февруари 1984 г., е записано: „...чрез единодушно гласуване ФС реши: да се раздели катедра „Нова и

⁸ Един от първите документи, в който сред препоръките за подобряване на работата на катедрата се поставя и въпросът за нейното разделяне, е „Отчет за дейността на катедра „Нова и най-нова история“ през мандат 1976 – 1980 г.“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 291, л. 19].

най-нова история“ на две – „Нова и най-нова българска история“ и „Нова и най-нова обща история“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 123, л. 92]. На 27 февруари 1984 г. АС на ВТУ утвърждава структурните промени в ИФ. Така се поставя началото на самостоятелното съществуване на катедра „Нова и най-нова история на България“ и съответно на катедра „Нова и най-нова обща история“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 26, л. 109].

Запазените документи показват обаче, че до началото на втория семестър на учебната 1984 – 1985 г. продължава да функционира общата катедра „Нова и най-нова история“. В пълен състав преподавателите по българска и по обща история обсъждат учебната и научноизследователската дейност на катедрата (например всички участват в заседанието, проведено в Софийския университет, за обсъждане на хабилитационния труд на доц. П. Горанов „Българо-съветско сътрудничество при социалистическата индустриализация на НР България (1949–1958 г.)“ за получаване научното звание „професор по история на България“) [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 350, л. 82–97]. На заседание на общата катедра, проведено на 7 януари 1985 г., се разглежда въпросът за разпределение на учебните занятия за летния семестър на учебната 1984 – 1985 г. [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 350, л. 104]⁹.

80-те години на XX в. са белязани от високите успехи, постигнати в кариерното развитие и научното израстване на членовете на катедрата. В началото на десетилетието е избран за доцент Г. Плетньов (1981 г.). През този период защитават кандидатски дисертации и са избрани за доценти Л. Спасов (к.и.н. – 1980 г., доцент – 1985 г.), Д. Саздов (к.и.н. – 1982 г., доцент – 1986 г.), Ив. Стоянов (к.и.н. – 1983 г., доцент – 1987 г.), М. Минчев (к.и.н. – 1983 г., доцент – 1988 г.)¹⁰.

За достигнатото от катедрата по отношение на кадровото развитие, за резултатите в научноизследователската и учебно-преподавателската дейност говори проф. П. Горанов на отчетно-изборното събрание на ИФ за периода 1983 – 1987 г., проведено на 9 март 1987 г. В неговото изказване се подчертава, че катедра „Нова и най-нова история на България“ „постигна много успехи в своето развитие. Тя излезе на първо място в университета по процент на хабилитиране и на получилите научни степени. Особено големи са успехите в НИР [научноизследователска работа]. Дребнотемиято е

⁹ Сред първите документи на новосъздадената катедра „Нова и най-нова история на България“ са „План за работата на катедра „Нова и най-нова история на България“ през летния семестър на уч. 1984/85 година“, както и „План за заседанията на катедра „Нова и най-нова история на България“ през летния семестър на уч. 1984/85 година“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 350, л. 107, 110].

¹⁰ Научната степен „кандидат на историческите науки“ (к.и.н.) е заменена през 1995 г. с образователната и научна степен „доктор по...“ (Закон за висшето образование от 27 декември 1995 г.).

напълно преодоляно... През мандатния период се написаха и публикуваха учебници и учебни помагала по всички основни и по някои от помощните дисциплини в катедрата. И по този показател тя излезе на първо място в университета. Добро беше участието на катедрения колектив в национални и международни симпозиуми, научни конференции, а също в лекционната пропаганда на дружество „Г. Кирков“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 4, а.е. 91, л. 21]. По отношение на работата със студентите той посочва като най-голям успех покриването на почти всички дисциплини с „висококвалифицирани щатни кадри – хабилитирани и кандидати на науките“. Категорична е оценката му, че за успехите на катедрата заслуга имат „катедрените членове, които проявяват способности, трудолюбие и благородна упоритост в н[аучно]и[зследователската] и в у[чебната] р[абота]“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 4, а.е. 91, л. 22].

През тези години преподавателската общност е единна в разбирането, че устойчивото развитие на катедрата е свързано с провеждането на обмислена кадрова политика, която включва и обявяване на конкурси за асистенти. Тяхното успешно провеждане води до ново попълнение на преподавателския състав по Нова и най-нова история на България. Така в живота на катедрата се включват Милко Палангуски (1986 г.), Николай Проданов (1986 г.), Лора Дончева (1987 г.), Милен Михов (1988 г.) и Петко Ст. Петков (1990 г.), за които споделяният опит на вече утвърдените като преподаватели и изследователи членове на катедрата е добър старт в професионалната им кариера. Водените разговори по различни въпроси на историческото образование и по проблеми в областта на Новата и съвременната история на България провокират и стимулират младите асистенти към активна преподавателска и научноизследователска дейност. Показателни са постигнатите резултати в следвания от тях академичен път: М. Палангуски е доктор на историческите науки (2010 г.), професор по Нова история на България (2011 г.); Николай Проданов – доцент по историография (2003 г.), професор по История на правото (2016 г.) и доктор на науките в професионално направление 9.1. Национална сигурност, научна специалност „Административна сигурност“ (2020 г.); Петко Ст. Петков – доктор по история (1999 г.), професор по Нова история на България (2013 г.); Милен Михов – доктор по история (2003 г.), доцент по Нова история на България (2007 г.); Лора Дончева – доктор по история на България (2006 г.), доцент по Най-нова история на България (2013 г.). Присъствието им в живота на академичната общност се измерва не само с всеотдайната работа при решаване на важните катедрени въпроси, но и с участие в ръководни органи на факултетско и университетско равнище.

Сред ръководните длъжности, заемани от М. Палангурски, са: заместник-декан по учебната работа в Историко-юридическия факултет¹¹ на ВТУ (1999 – 2003 г.); заместник-ректор по управление на качеството и акредитацията (2003 – 2007 г.); ръководител на катедра „Нова и най-нова история на България (2007 – 2011 г.); председател на Общото събрание на ИФ (2011 – 2015 г.); директор на Дирекция „Научна, проектна и библиотечно-издателска дейност“ (2017 – 2019 г.); заместник-ректор по научната дейност (2019 – 2023 г.). Н. Проданов е директор на Центъра за квалификация във ВТУ (2007 – 2016 г.), заместник-декан на Юридическия факултет (2011 – 2014 г.); заместник-ректор на ВТУ (2014 – 2016 г.). М. Михов ръководи Центъра за квалификация на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ (2003 – 2007 г.). Той е помощник-ректор на Великотърновския университет в периода 2007 – 2021 г. и ръководител катедра „Нова и най-нова история на България“ към Историческия факултет (2011 – 2014 г.). П. Петков е заместник-декан по учебната дейност на Историко-юридическия факултет на ВТУ (2003 – 2007 г.); заместник-ректор по учебната дейност (2007 – 2011 г.); заместник-ректор по учебната дейност и акредитацията на ВТУ (2011 – 2015 г.). Лора Дончева е ръководител на катедра „Нова и най-нова история на България“ през периода 2014 – 2023 г.

Стремежът към оптимизиране на учебния процес през 80-те години стои в основата на ангажиране на хонорувани преподаватели, утвърдени специалисти в сферата на научните изследвания по Нова и съвременна история на България. Катедреният състав аргументира необходимостта от привличането на преподаватели от София за водене на спецкурсове не само поради часовата натовареност, но и във връзка със съществуващото убеждение, че „каненето на не повече от 2–3 изтъкнати научни работници и преподаватели от София е в полза на поддържането на високо ниво на учебната и научната работа. То спомага за разнообразяване на спецкурсовете и за създаването на полезни контакти с институтите на БАН и СУ, с които ВТУ има договори за сътрудничество. Общуването с тях осигурява възможност на катедрените членове непрекъснато да се информират за тенденциите и новостите на историческия фронт, създава научна среда, по-квалифицирано консултиране на катедрените членове от специалисти по съответното научно направление. Те участват и в обсъждането на научни работи в катедрата“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 291, л. 21].

¹¹ С Решение на АС на ВТУ от 29 януари 2001 г. се правят промени в структурата на Университета. Създава се Историко-юридически факултет, в който е прехвърлена специалността „Право“. През 2009 г. Историко-юридическият факултет е преобразуван – възстановяват се двата отделни факултета – Исторически и Юридически (Решение на Народното събрание от 28 май 2009 г.).

Сред тях са работещите в Института за история при БАН (дн. Институт за исторически изследвания при БАН) ст.н.с. Владимир Мигев, който води спецкурс „България през 50-те – 60-те години“ (1982 – 1983 г.), проф. Цветана Тодорова – спецкурс „История на България през епохата на капитализма“, проф. Мито Исусов (от 1984 г. чл.-кор. на БАН). Като хонорувани преподаватели са привлечени ст.н.с. Радослав Попов и ст.н.с. Здравка Мичева (спецкурс „Македонският въпрос в българо-югославските отношения“) от Института по балканистика при БАН. През периода 1982 – 1984 г. к.и.н. Вълкан Вълканов е хоноруван асистент по История на България при капитализма, а Петко Мачковски от Историческия музей във В. Търново е хоноруван преподавател по „Краезнание с музейно дело“ (1986 г.).

През първата половина на 80-те години в научноизследователската дейност на катедрата водеща отново е работата по комплексната тема „Българо-руски и българо-съветски връзки и отношения“, ръководител на която е доц. П. Горанов. В нея участват 10 членове на катедрата. В отчет за дейността на катедрата през периода 1979 – 1984 г. постигнатите резултати са изложени по следния начин: „...бяха защитени по проблем от тази тема една кандидатска дисертация и са в процес на завършване 3 хабилитационни работи и една кандидатска дисертация. Публикациите по комплексната тема се разпределят така: доц. П. Горанов – 8 и 5 под печат; гл. ас. Р. Мишев – 6; доц. Г. Плетнъов – 4; гл. ас. Л. Спасов – 5; ст. ас. Н. Яникова – 3; гл. ас. М. Минчев – 2; гл. ас. Д. Саздов – 3; гл. ас. Ив. Стоянов – 7“. През този период се работи и по друга комплексна тема – „История на Добруджа“, за която се посочва, че „също е трайно направление с фундаментално научно значение“. Публикациите по нея са на доц. П. Тодоров (4) и на ст. ас. К. Пенчиков (4). Общо по линията на НИС са направени 40 разработки [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 291, л. 27]¹².

В Отчета за научноизследователската и внедрителската дейност на преподавателския състав през VIII петилетка и през 1985 г., изготвен от заместник-декана на ИФ доц. Николай Колев, също се подчертава извършената от членове на катедра „Нова и най-нова история на България“ и няколко външни, нещатни сътрудници работа по комплексната тема „Изследвания по история на Добруджа през периода на капитализма“. Според автора, където има участие в комплексни теми, е „налице и израстване на кадровия потенциал“. Посочено е, че констатацията важи за три катедри, между които е „Нова и най-нова история на България“, в която преподавателите са кандидати на науките, има трима хабилитирани доценти и един професор. Отбелязва се, че са постигнати значителни успехи във

¹² В други документи ръководената от доц. П. Тодоров комплексна тема, утвърдена през 1981 г., е посочена като „Добруджанското национално-революционно движение“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 277, л. 10].

внедряването на научните разработки при написването на „История на България“ и „История на Добруджа“. В същия доклад се съобщава, че членовете на катедра „Нова и най-нова история на България“ са работили с колеги от университета „Фридрих Шилер“ в Йена по проблемите на селските движения, е резултатът е сборникът „Селският въпрос и селските движения в България и Германия (1830 – 1945 г.)“, издаден във ВТУ през 1983 г. [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 147, л. 5, 7, 11].

През октомври 1983 г. съвместно с Института по история при БАН е проведена научна сесия, посветена на 75-годишнината от обявяването на независимостта на България с участието на проф. М. Исусов, проф. Цв. Тодорова и доц. П. Горанов [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 480, л. 4–5].

И през този период преподавателите от катедрата продължават да считат работата със студентите като първостепенна и важна. В тази връзка трябва да се отбележи интересното решение, взето относно ръководството на студентската научна дейност в началото на 80-те години. Катедрата се отказва от кръжочната форма като „слабоефективна“ и преминава към „привличането на студенти за научна работа по определени теми под ръководството на съответния ръководител“. Предвижда се всеки член на катедрата да ръководи по 4 – 6 студенти, като се започва със „събирателска работа, написване на курсова и дипломна работа, която може да прерасне в кандидатска дисертация“. Отбелязва се, че това ще повиши нивото на дипломните работи и техните защити.

В запазените архивни материали за 1983 г. е отбелязано как преподавателите от катедрата осъществяват научното ръководство на студенти. Гл. ас. Ив. Стоянов ръководи група студенти, които провеждат от 1 до 13 юли лятна научна практика в Българския исторически архив на Народната библиотека „Кирил и Методий“ и в Научния архив на БАН по проблемите на Възраждането. Друга група студенти, напътствани от ст. ас. М. Минчев, проучват документи във връзка с написването на историята на рудник „Трояново–север“ в Централния държавен исторически архив (ЦДИА), Окръжния държавен архив и Окръжния партиен архив в Стара Загора. Доц. Г. Плетньов е ангажиран с научното ръководство на 5-има студенти, един от които е награден на националния преглед. Доц. Горанов води 7 студенти дипломанти при проучване на проблемите в българо-руските отношения от Освобождението до Балканските войни и по тема за обществената и политическата дейност на Ст. Стамболов [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а.е. 277, л. 21].

Интензивна е работата на преподавателите от катедрата в същата посока през втората половина на 80-те години. На 16 март 1986 г. се разглеждат въпросите относно кръжочната дейност. Гл. ас. Ив. Стоянов уточнява задачите, които стоят пред кръжока по Възраждане: провеждане на студентска научна сесия, посветена на 150-годишнината от рождението

на Васил Левски (както и организиране на екскурзия); подготовка на студентска научна сесия, посветена на 110-годишнината от началото на Руско-турската освободителна война; организиране на лятната практика в София. М. Палангурски предлага членовете на кръжока по капитализъм да участват в екскурзията на кръжока по Възраждане и уточнява, че лятната практика ще се проведе с 12 студенти от II и III курс. Доц. П. Тодоров посочва, че кръжокът по историография ще проведе втора съвместна среща със студентите от Силистра. Лятната практика ще се проведе в София и в библиотеките. Ще се организира експедиция в Разградски окръг. Гл. ас. М. Минчев уточнява, че кръжокът по социализъм също ще проведе лятната си практика в ЦДИА в София [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 4, а.е. 105, л. 30–31].

Предизвикателства и проблеми в развитието на катедра „Нова и най-нова история на България“ след 1989 г.

Настъпилите след 10 ноември 1989 г. радикални промени в страната се отразяват пряко и върху живота на академичната общност във Великотърновския университет. Най-силно те засягат преподавателите в съществуващите идеологически катедри в ИФ. На 19 февруари 1990 г. доц. Ненчо Бонев представя във ФС решението на неговата катедра да се преименува на „Социално-политическа история на България в Ново и най-ново време“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 4, а.е. 91, л. 119]. Исканата промяна с основание предизвиква съвременна реакция от страна на катедрата. На 2 април 1990 г. при обсъждането на предложената програма по дисциплината „Социално-политическа история на България в Ново и най-ново време“ членовете на катедра „Нова и най-нова история на България“ се изказват критично и я отхвърлят като „нецелесъобразна“. На тази основа е решено новата структура да бъде Катедра по История на България за неспециалисти, съществуваща като самостоятелно звено, а не към катедра „Нова и най-нова история на България“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 4, а.е. 105, л. 87–89]. Нейният живот не продължава дълго.

На проведеното на 21 октомври 1991 г. заседание на ФС на ИФ (протокол № 2/21 октомври 1991 г.) се разискват въпросите във връзка с направеното от университетското ръководство предложение за съкращаване на катедра „История на България за неспециалисти“ (1 хабилитиран и 4 асистенти). При така създалата се ситуация ст. ас. Велико Лечев е преместен в Юридическия факултет, а гл. ас. Калчо К. Калчев и гл. ас. Елка Симеонова – в катедра „Нова и най-нова история на България“ [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 5, а.е. 96, л. 6]. Две години по-късно (на 16 февруари 1993 г.) ФС разглежда молбата на гл. ас. Велико Лечев да бъде премес-

тен от Юридическия в Историческия факултет, членовете на ФС гласуват единодушно тя да бъде удовлетворена [ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 5, а.е. 96, л. 58].

Така в катедра „Нова и най-нова история на България“ се установяват първо К. К. Калчев и Е. Симеонова, а малко по-късно – и В. Лечев. Впоследствие трудовият договор на Е. Симеонова е прекратен поради невъзможността да се осигури необходимата часова натовареност и неспазените от нея определени срокове за представяне на завършен дисертационен труд.

Като част от състава на катедрата К. К. Калчев и В. Лечев имат успешна учебно-преподавателска и научноизследователска реализация. През 1996 г. В. Лечев се хабилитира и заема академичната длъжност „доцент“. Две години по-късно е процедурата по хабилитацията и на К. К. Калчев. Съответно през 2008 г. В. Лечев, а през 2011 г. и К. К. Калчев получават научното звание „професор“. Двамата колеги имат научна степен „доктор на историческите науки“ (В. Лечев от 2006 г., К. Калчев от 2010 г.).

След 2000 г. продължава процесът на разрастване на катедра „Нова и най-нова история на България“. През 2003 г. се провежда конкурс, в резултат на който придобилата през 2002 г. научна степен „доктор“ по научната специалност „Документалистика, архивистика, палеогеография (вкл. Историография и източникознание)“ Анка Игнатова започва работа като асистент по Архивистика и музеология. През 2013 г. тя е избрана за доцент. Последното попълнение на колегиума по Нова история на България е направено през 2009 г., когато Антон Дончев започва работа като асистент в катедрата. През 2017 г. той придобива научната степен „доктор по история“.

През 2006 г. се извършват поредните структурни промени в Историко-юридическия факултет. На проведеното на 28 февруари заседание на ФС е решено да се разформирова и закрие на катедра „Стара история и етнология“ и да се преобразува катедра „История на средните векове“ в катедра „Стара и средновековна история“. Предвижда се колегиумът по етнология, в който влизат доц. д-р Мария Иванова и гост-преподавател доц. д-р Н. Колев, както и преподавателят по Методика на обучението по история гл. ас. Виолета Петрова Стойчева да бъдат включени в списъчния състав на катедра „Нова и най-нова история на България“ [Архив на ИФ. 2006].

Катедра „Нова и най-нова история на България“ се разширява, като се оформят колегиумите по етнология и методика на обучението по история. През следващите години съставът на етнологите се попълва с нови кадри – Илияна Ганчева (2008 г.), Здравко Здравков (2010 г.), Маргарита Карамихова (2011 г.), Павлин Чаушев (2019 г.), Борислава Петрова (2024 г.). Колегиумът по методика на обучението по история включва ос-

вен В. Стойчева и успешно издържалата конкурс за асистент през 2006 г. Юлия Симеонова. От 2014 г. В. Стойчева е доцент по Методика на обучението по история, а Ю. Симеонова се хабилитира през 2021 г.

Към пролетта на 2024 г., когато отбелязваме 40-годишнината от създаването на катедра „Нова и най-нова история на България“, нейният състав включва 11 преподаватели – трима професори (проф. дин М. Палангурски, проф. дин В. Лечев, проф. д-р П. Ст. Петков), петима доценти (доц. д-р А. Игнатова, доц. д-р Л. Дончева, доц. д-р В. Стойчева, доц. д-р Ю. Симеонова, доц. д-р П. Чаушев), двама главни асистенти (гл. ас. д-р Ил. Ганчева, гл. ас. д-р Б. Петрова) и един асистент доктор (ас. д-р А. Дончев). Всички се включват активно в живота на Историческия факултет. Те участват в обучението на студенти от специалности от три професионални направления (*2.2. История и археология; 1.3. Педагогика на обучението по...; 3.1. Социология, антропология и науки за културата*), по които има прием в ИФ и филиала на ВТУ в гр. Враца. Учебните дисциплини, преподавани от колегите, обхващат: основните проблеми, свързани с историята на България в Ново и най-ново време; необходимите за всеки историк знания по архивистика и музеология; важните въпроси, отнасящи се до методиката на обучението по история; специфичните аспекти на етнологката наука.

Днес преподавателите от катедра „Нова и най-нова история на България“ се придържат към наложените във времето високи изисквания за провеждане на пълноценен и издържан в съответствие със съвременните стандарти учебен процес: подготовка и изнасяне на лекционни курсове в бакалавърски, магистърски и докторски програми, отразяващи както постиженията на българската историческа наука, така и резултатите от индивидуалните проучвания на отделните преподаватели в сферата на научните им интереси; стремеж към използване на актуални методи и форми на преподаване; участие в разработване и утвърждаване на учебни планове и програми в трите степени на обучение.

През 90-те години на XX в. продължават да бъдат канени като хонорувани преподаватели акад. Мито Исусов (1995, 1996 – 1997, 1997 – 1998, 1998 – 1999 г.), Здравка Мичева (1990), проф. П. Горанов (1995 – 1999), Костадин Палешутски (Институт за балканистика), ст.н.с. Господинка Никова (Институт за история при БАН, 2000 – 2004; магистърски спецкурс „Външнополитически и икономически отношения на България след Втората световна война“). Най-дълго като хоноруван преподавател (през определени периоди като извънреден доцент, съвместител), предлаган от катедрата, работи проф. Стефка Петкова, която от средата на 80-те години до 2003 г. ръководи обучението по архивистика (упражненията се водят също от хоноруван преподавател – Борислава Глушкова от ДА – В. Търново). През периода 2011 – 2013 г. проф. Румяна Кушева е съвместител на половин щат в катедра „Нова и най-нова история на България“.

За успешното обучение на студентите от специалност „Етнология“ след 2006 г. също са привлечени хонорувани преподаватели: доц. д-р Маргарита Василева (2004 – 2014 г.); доц. д-р Ангел Гоев (2008 – 2011 г.); Пламен Събев (от 2016 г.); Генчо Генчев (2020 – 2022 г.); Борислава Петрова (2020 – 2024 г.); Жанина Стоянова (от 2023 г.); Диана Мъглова (от 2023 г.).

В духа на установените в катедрата традиции преподавателите от катедра „Нова и най-нова история на България“ извеждат като приоритетна научноизследователската си дейност. Тя се изразява преди всичко в индивидуалните научни постижения, в многобройните участия в различни научни форуми, в реализирането на инициативи за популяризиране на българската история в обществото. Нашата катедра е разпознаваема сред академичната общност в страната чрез своите преподаватели – всеки един добре известен сред колегите в областта, в която работи.

Научната дейност на катедрения състав включва организиранияте научни конференции и осъществяваната проектна дейност. Само през последното десетилетие са организирани повече от 10 научни конференции и кръгли маси („Образованието при социализма – между традицията и комунистическата идеология“ – 2013 г.; „Гласове на миналото“ – 2014 г.; „Историография на преходите“ – 2015 г.; „България и българите – история и култура (XVIII – XX век)“, посветена на 80-годишнината от рождението на доц. д-р Г. Плетнъов (4 декември 2015 г.); „Историческото образование и предизвикателствата през XXI век“ (18 – 19 ноември 2016 г.), прераснала в международен симпозиум „Образование‘21“, организиран съвместно с катедра „География“; „Конституция и държавност“ (1 декември 2017 г.); „България и българите – събития, личности, идеи (XVIII – XX в.)“ – Международна научна конференция, посветена на 70-годишнината от рождението на проф. д.и.н. Иван Стоянов (18 октомври 2019 г., ВТУ); „Последният занаятчия“ (19 април 2019 г.); „Националният празничен календар на българите – минало, настояще, бъдеще“ (21 – 22 октомври 2022 г., ВТУ); кръгли маси: „Историческото образование и предизвикателствата пред учителите през XXI век“ (2013 г.); Наследството на Търновската етнологическа школа, посветена на 75-та годишнина от рождението на доц. д-р Н. Колев и 40-та годишнина от началото на неговата преподавателска дейност (6 ноември 2015 г.) и др.

Сред проектите на катедрата трябва да се посочат „Преживяно минало“ (2013 – 2015 г.) и „Динамика на Балканската чаршия (2014 – 2015 г.). Само за периода 2019 – 2023 г. колеги от катедрата участват в 16 проекта – университетски и национални (както и на други научни институции извън ВТУ) и 3 международни проекта.

Споделяйки разбирането на нашите предшественици, че ръководството на студентската научна дейност трябва да бъде неотменна част от задълженията на преподавателите, след 2010 г. се реализират нови проек-

ти в тази посока. През 2011 г. към катедрата се създава ателие „История и памет“ с ръководители доц. В. Стойчева и доц. Л. Дончева. Дейността му включва както разширяване и задълбочаване на знанията на студентите в областта на Най-новата българска история, така и тяхното активно участие в обществения живот. Многобройни са неговите инициативи. Членовете му участват в различни научни форуми (не само в традиционните „Мартенски четения“, организирани от ИФ, но и в провежданите от катедрата научни конференции). Ателие „История и памет“ печели и реализира през 2013 г. проект „Подай ръка! Заедно във виртуална Европа“ по програма „Младежта в действие“ на Европейската комисия, който е първият в университета международен проект, спечелен от студентска организация. През 2015 г. се ангажира с организирането на кръгла маса „Реформата в образованието – между законодателя и гражданите“, както и с провеждането на фотографски конкурс и изложба на тема „Наследството на България – образи и истории“ (февруари – март 2015 г.). Трима студенти от Ателието са участници в конференцията „Качествено образование за всяко дете – ключови държавни политики и училищни практики“, проведена в София през октомври 2015 г. В традиция се превръщат събитията, организирани от студентите от Ателието със съдействието на Студентския съвет и катедрата, в Музея на ВТУ („Осми декември – вчера и днес“, 3 декември 2015 г.; среща във връзка с Международния ден на жената – 8 март 2016 г.). На 18 януари 2016 г. ателие „История и памет“ е домакин на Дигитална историческа седянка по проекта на Move BG „Моята българска история“ (в център „Конфуций“), а на 8 април 2016 г. в Музея на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ се провежда втората Дигитална седянка в старопрестолно Търново, съвместно с Гражданска платформа за дебат и общо действие MoveBG. По повод на студентския празник през 2017 г. е организирана публична лекция „Ролята на студентите в обществения живот“, изнесена от проф. д.и.н. Милко Палангурски. Ателие „История и памет“ участва в международен проект в партньорство с Европейския информационен център – В. Търново през 2018 г. Трима студенти участват в обучителния семинар „Образование за диалог“ по проект „*EUROPEAN CONTEST: NARRATING THE DIALOGUE*“ (Европейски конкурс: Да разказваме диалога“), проведен в Рим между 12 и 17 февруари 2018 г. и др.

Към катедрата е създаден и клуб „Старопрестолни етнолози“, който организира събития, посрещани с интерес от обществеността: „Визии от „ОНЕЗИ“ 45 години“ (2 декември 2014 г.); Международна научна конференция „Граници и гранични зони – различия и сходства“ (2014 г.); традиционните срещи „Новите дрехи на карнавала“ (първата е през 2015 г.); кулинарната изложба и семинар „Вкусът на социализма“ (2015 г.); проект „Открий съкровище“ – реализиран от „Старопрестолни етнолози“, Център за етнология и културна антропология и клуб „Млади таланти“ (2016 г.); инициативата „Сурвакари в училище“ в ОУ „Бачо Киро“ (2016 г.) и др.

Катедра „Нова и най-нова история на България“ е инициатор и съорганизатор (заедно с Академия за лидери при ИФ, ателие „История и памет“) на Националния ученически конкурс „Пространство и време“, който се провежда ежегодно, вкл. и по време на епидемията от COVID-19. Тази година, на 1 март, се проведе осмото по ред издание на Националния ученически конкурс.

Изложените факти маркират основните етапи в развитието на катедра „Нова и най-нова история на България“, без да са в състояние да предадат в пълнота атмосферата на катедрения живот, в която, макар че съществуват приятелски връзки и добри колегиални отношения, понякога припламват искри на противопоставяне, което бързо е преодолявано. С подчертано чувство на уважение припомним заслугите на нашите предшественици, на тези, които с ентузиазъм, отговорност и оптимизъм изграждат катедрата и я извеждат на водещо място в Историческия факултет – професорите П. Горанов, П. Тодоров, Ив. Стоянов, доцентите Г. Плетнъов, М. Минчев.

През последните години въпреки трудните условия, в които е поставена, катедра „Нова и най-нова история на България“ продължава да бъде основно и важно звено в структурата на Исторически факултет при Великотърновския университет. Доказателство за това е нейният състав – утвърдени и признати от научната общност в страната изследователи, доказали се и като преподаватели, които умеят да предадат необходимите знания на студентите и да спечелят тяхното внимание и уважение. Ние сме различни и можем да спорим, да отстояваме своите гледни точки, но същевременно сме и винаги трябва да бъдем единни, когато е необходимо да защитим интересите на катедра „Нова и най-нова история на България“. Така работиха за нейния престиж нашите предшественици, това трябва да бъде водещ принцип и днес, за да дадем добрия пример и на тези, които идват след нас.

ЛИТЕРАТУРА/REFERENCES

Архивни източници

ДА – В. Търново – Държавен архив – В. Търново, фонд 1178. [Darzhaven arhiv – Veliko Tarnovo, fond 1178.]

Архив на ИФ, 2006 – Архив на Исторически факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. [Arhiv na Istoricheski fakultet na VTU „Sv. sv. Kiril i Metodiy“.]

Публикации

България и българите..., 2018 – България и българите – история и култура (XVIII – XX век). Доклади от научна конференция, посветена на 80-годишнината от рождението на доц. д-р Георги Плетнъов. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил

и Методий“ 2018. [Bulgaria i balgarite – istoria i kultura (XVIII – XX vek). Dokladi ot nauchna konferentsia, posvetena na 80-godishninta ot rozhdenieto na dots. d-r Georgi Pletnyov. V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“ 2018.]

България и българите в Ново..., 2019 – България и българите в Ново и най-ново време. Сборник с научни изследвания в чест на 70-годишнината на проф. д.и.н. Калчо Калчев. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2019. [Bulgaria i balgarite v Novo i nay-novo vreme. Sbornik s nauchni izsledvania v chest na 70-godishninata na prof. d.i.n. Kalcho Kalchev. V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2019.]

Годишник на Историческия факултет..., 2019 – Годишник на Историческия факултет на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, година III (XXXV), 2019. Изследвания в чест на 65-годишнината на професор доктор Мария Иванова. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2019. [Godishnik na Istoricheskia fakultet na Velikotarnovskia universitet „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, godina III (XXXV), 2019. Izsledvania v chest na 65-godishninata na profesor doktor Maria Ivanova. V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2019.]

Годишник на Историческия факултет..., 2020 – Годишник на Историческия факултет на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, година IV (XXXVI), 2020. Изследвания в памет на професор доктор на историческите науки Иван Стоянов. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2020. [Godishnik na Istoricheskia fakultet na Velikotarnovskia universitet „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, godina IV (XXXVI), 2020. Izsledvania v pamet na profesor doktor na istoricheskite nauki Ivan Stoyanov. V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2020.]

Калчев, К. 2013 – Калчо К. Калчев. История на Историческия факултет. Обзор върху миналото му. В. Търново: Фабер, 2013. [Kalcho K. Kalchev. Istoriya na Istoricheskia fakultet. Obzor varhu minaloto mu. V. Tarnovo: Faber, 2013.]

Петков, П. 2003 – Петко Ст. Петков. История на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2003. [Petko St. Petkov. Istoria na Velikotarnovskia universitet „Sv. sv. Kiril i Metodiy“. V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2003.]

Професорите на..., 2003 – Професорите на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, 1963 – 2003 (кратки очерци). – В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2003. [Profesorite na Velikotarnovskia universitet „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 1963 – 2003 (kratki ochertsii). – V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2003.]

Професорите на..., 2009 – Професорите на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ 1963 – 2008 (кратки очерци). второ издание – В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2009. [Profesorite na Velikotarnovskia universitet „Sv. sv. Kiril i Metodiy“ 1963 – 2008 (kratki ochertsii). vtoro izdanie – V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2009.]

Стоянов, Ив. 2009 – Иван Стоянов. Био-библиография. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2009. [Ivan Stoyanov. Bio-bibliografia. V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2009.]

Тодоров, П. 2000 – Петър Тодоров. Биобиблиография. Съст. П. Ст. Петков, М. Христова. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2000. [Petar Todorov. Bio-bibliografia. Sast. P. St. Petkov, M. Hristova. V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2000.]

Шопов, Г. 2008 – Георги Шопов. История на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ в снимки и документи 1963 – 2008 г. В. Търново: [Фабер], 2008. [Georgi Shopov. Istoria na Velikotarnovskia universitet „Sv. sv. Kiril i Metodiy“ v snimki i dokumenti 1963 – 2008 g. V. Tarnovo: [Faber], 2008.]